

MARIJA ŠVAJNCER

TRI VPRAŠANJA O FILOZOFSKEM OPISU FRANETA JERMANA

*In ko se začne človek spraševati
o izvoru in pomenu tega, kar je
samoumevno, postane - kot pravimo - filozof.*

Frane Jerman

V svojem prispevku bom skušala odgovoriti na naslednja vprašanja:

1. Kakšno metodologijo uporablja slovenski filozof in logik Frane Jerman (r. 1933)?
2. Kako vrednoti posamezne filozofe, filozofske smeri oziroma filozofeme?
3. V kolikšni meri je analitični filozof?

Prizadevala si bom potrditi hipotezo, da je Jermanova metodologija kombinacija poznavalskega in uporabnega vidika, to pomeni, da je sočasno teoretični in praktični metodolog, pri tem usklajuje klasična, ustaljena spoznanja in moderne ugotovitve, v mislih imam tako uporabo naravnega jezika in pomisleke glede zdravega razuma kot formalizacijo oziroma simbolizacijo, za katero pa predlaga, da jo je treba uporabljati pri sinhroničnih znanostih, medtem ko je njena uporaba historičnih nesmiselna, saj ni mogoče zajeti preglednosti. Druga hipoteza se glasi, da so Jermanova vrednostna merila odprta, liberalna, strpna in demokratična v prenesenem in ne v političnem pomenu besede, tretja pa, da je analitični filozof zgolj selektivno - to pomeni, da sodobni analitični filozofiji ne sledi nekritično in posnemovalsko, temveč jo prevzema kot dopolnjevanje filozofske tradicije, hkrati pa si prizadeva, in to je poglavitno, da bi uveljavljal lastno izvorno filozofijo.

Metodologija je zanj posebna znanstvena disciplina, ki obravnava in raziskuje skupna načela z vidika njihove logike ter logično spoznavnoteoretsko analizira njihove poti k resnici. Jerman pravi: "Metodološke predpostavke znanstvenega dela sodijo k permanentnim problemom vsake znanosti. Te metodološke predpostavke zahtevajo neprestano filozofsko in logično preverjanje, neprestano znanstvenikovo samo-refleksijo in kritičen odnos do lastnega dela."¹ Kar zadeva praktično metodologijo oziroma metodologijo, ki jo uporablja v svojih razpravah, Jerman običajno najprej določi problemsko izhodišče. Ko pojem uporabi prvič, ga tudi definira, tako da bralka ali bralec natančno ve, o čem avtor govori, kakšno vsebino, logično omejitev pripisuje posameznim pojmom in v kolikšni meri se njegovo razumevanje razlikuje od pomen-skih določil drugih teoretikov. Sam pravi, da je začetno definiranje dobra navada, vendar pa to ni tako lahko, zato se je treba včasih začasno zadovoljiti z ohlapnim enciklopedijskim pomenom.

Kolikor je le mogoče, se Jerman ozira v filozofsko tradicijo, hkrati pa logične in filozofske probleme analizira monografsko, s poudarjenimi problemskimi vidiki in iskanjem izvornosti. Nevsiljivo povezuje razlagalnost in deskripcijo, le-ta je pregledna in faktografsko bogata v dobrem pomenu besede; sam poudarja, da so podatki potrebni, seveda pa jih je treba razložiti in interpretirati.²

1 Frane Jerman, Uvodna beseda, *Anthropos*, 1970, št. II, str. 121.

2 Frane Jerman, odgovor na anketo "Teoretska kultura v našem prostoru", *Anthropos*, 1978, št. III-IV, str. 121.

Usmeritev v čas in prostor, določitev filozofskih vplivov, miselnih prelomnic in navedba personalnih momentov omogočajo ustrezni okvir za premislek. Vpogled v filozofovo osebnost in njegovo življenjsko usodo popestri, nakazuje in spodbuja življenjske modrosti ter s svojo literarnostjo in espijem tu in tam celo zabava, to pa nikakor ni v škodo filozofskemu branju. Jerman je namreč duhovit in tudi ironičen pisec, ironičen v drugem pomenu ironije pri Platonovem Sokratu, torej ironije kot blagega posmeha in prikupnega norčevanja, ne pa ironije, ko da Sokrat sogovornikom kar naravnost vedeti, da nimajo pravega pojma. Jerman piše o filozofovem življenju, kadar je tesno povezano z njegovo filozofijo; zanj je nekdo lahko strasten iskalec resnice, moder in nadarjen, lahko pa je tudi nevrotičen, sumničav, vase zaprt, zelo občutljiv, nežen in celo podkupljiv. Morda se bo kdo vprašal, ali so to na splošno lastnosti filozofov? So v resnici takšni ali pa so morda descratovsko blagi in spinozistično sprijaznjeni?

Jerman prikaže notranjo genezo filozofema, prispevek posameznih avtorjev in morebitno izpraznjenje v njegovem razvoju. Večkrat opozarja na t.i. osnovno misel, začasno piše v obliki avtoreferata in se šele nato loti podrobnejše filozofske in tehnično-logične argumentacije. V monografiji išče filozofske posledice začetnih stališč na kasnejše filozofske poglede.

Prepričan je, da so filozofska vprašanja v tistih osnovnih vprašanjih, na katera logika kot logika kot logika ne more odgovoriti. V zvezi s tem sodi: "Nedvomno je najtežje, kaj je filozofsko vprašanje. Izhajajoč iz dejstva, da v korenih vsake znanosti tiče predpostavke, ki niso razločljive s pojmovno aparaturo in metodologijo vede, za katero gre, lahko nemara trdimo, da so filozofski odgovori prav tisti, ki posegajo v osnovno pomensko strukturo znanosti in jih znanost ne more celostno zajeti. V temeljih vsake znanosti je eno najbolj perečih vprašanj o odnosih med predmetom znanosti in stvarnostjo kot tem, kar je neodvisno od zavesti in kar skuša človekov um dojeti in razložiti."³ Odnos med logiko in stvarnostjo je po Jermanovem mnenju abstraktna projekcija strukturnih podobnosti med stvarmi in izrazi, ki izgovarjajo njihove odnose.

Z metodološkega vidika pripisuje pomen enotnosti raziskovalnega predmeta. Vsako, še tako formalno vprašanje navezuje na človekovo kreativno dimenzijo, ki jo ima za bistveno razčlenjeno razsežnost. Jerman pravi, da je iz formalne splošnosti treba preiti na konkretno splošnost, zanj je pomembna tudi klasifikacija, in to razvrstitev z lastnim kriterijem delitve, vendar pa po avtorjevem mnenju ni take klasifikacije, ki bi mogla natančno opredeliti meje med znanostmi ali med filozofijo in znanostmi, kajti znanost je dinamična struktura, ki jo klasifikacija omrtvi. Problem sodelovanja med posameznimi znanostmi postavlja kot vidik prevedljivosti in kot spoznanje pomenov, ki jih jeziki izražajo.

Teorija je zanj sintetična razlaga strukture in razvoja nekega odseka stvarnosti; tako širok pomen omogoča ustvarjalno analizo samega pojma ter pomen in smisel hipotetičnega elementa znanosti, učinkuje pa razlagalno kot sistem pravil za sklepanje, le-ta omogoča napredovanje pojavov. Jerman zapiše: "Teorijo bi bilo mogoče s formalno logičnega vidika označiti kot razred stavkov nekega jezika, ki reproducira značaj in strukturo neke plasti ali odseka stvarnosti, pri čemer nam pojem stvarnosti pomeni npr. tudi matematične ali čisto logične odnose."⁴ V logičnem jeziku mu teorija pomeni takšen sistem stavkov, iz katerega je mogoče deduktivno izpeljati vse možne posledice. Simbolizacija mu omogoča generalizacijo, s katero lahko sistema-

3 Frane Jerman, *Med logiko in filozofijo*, Ljubljana, Cankarjeva založba, 1971, str. 284.

4 Frane Jerman, *Teorija in znanstveno dejstvo*, *Anthropos*, 1970, št. II, str. 137.

tizira tipe, vrste ali razrede določenih pojavov, posplošitev je torej uresničljiva na ravni samih znakov.

Odgovor na drugo vprašanje, ki se je nanašalo na Jermanove vrednostne kriterije, je mogoče razdeliti na tri dele: prvič je to teoretična pojasnitev vrednostnih meril, drugič gre za predvidevanje, da se metodološki vidiki pravzaprav podaljšujejo v kriterijih oziroma so nujno izhodišče zanje in, tretjič, vrednostna merila so tako dvojne vrste - spoznavnoteoretsko-logična-metodološka na eni strani in etnično-politična na drugi.

Opredelitev vrednostnih meril je povezana z aksiološkim stališčem, ki je po Jermanovem mnenju najmanj izpostavljeno ideološkim merilom. Teoretik je prepričan, da vrednosti obstajajo, dokaz za to je samorazviden, medtem ko je drugo vprašanje način njihove eksistence, ki ga je mogoče rešiti s prisvojitvijo pojma intencionalnosti ali pa s kakšnim drugim pojmom eksistence, na primer z obstojem vrednosti kot obstojem veljavnosti. Frane Jerman pravi: "Najprej ugotovimo, da so vse vrednosti bodisi pozitivne bodisi negativne - nevtralnih vrednosti kratkomalo ni, ker bi to bilo v protislovju s samo vsebino pojma vrednosti (*Contradictio in adiecto*). Vrednosti eksistirajo na jezikovni ravni kot normativne sodbe."⁵ Jerman se nagiba k prepričanju, da se svet vrednosti prekriva s svetom biti, saj ni stvari, ki je ne bi mogli tako ali drugače ovrednotiti. Med drugim piše: "Svet vrednosti je hierarhičen svet, tj. vrednosti se vzpenjajo oziroma sestopajo. Svet je sicer prepričen z vrednostmi, vendar ne kar počez in na splošno. Tisti, ki jim podeljuje vrednosti, je človek sam:"⁶

Jerman kot podeljevalec vrednosti oziroma ocenjevalec poudarjata, da je treba najti prave probleme, jih pravilno zastaviti, izpeljati in reševati. Pomembni so tisti teoretiki, ki kažejo nove poti in ki širijo obzorja. Navidezna samoumevnost je v resnici lahko problematična, problemski vidik pa je vsekakor pomembnejši od kronološkega. Med kriterije po Jermanovem mnenju sodi jasna, klena in logična struktura. In kaj je zanj struktura? Njegov odgovor je naslednji: "Običajno nam struktura pomeni pravzaprav vzajemno soodvisnost, zakonito povezovalno različnih prvin, procesov in funkcij, ki ustvarjajo neko skupnost."⁷ Izražanje stališča do tega ali onega filozofa je osebno dejanje: ocenjevalčeve vrednostne sodbe govorijo o spornih točkah, nedomišljenosti, zanimivih odkritjih in ugotovitvah. Jerman opozarja, da so sklepi včasih preuranjeni in ne dovolj preiščeni, opaziti je poglavitno zmoto in nedoslednost razločevanja na primer med logičnimi in ontološkimi odnosi, neupoštevanje te načelne razlike. Ko se Frane Jerman pogloblja v filozofe, tu in tam prihaja do spoznanja, da teze ne zdržijo kritike. Avtor primerja, kako so misleci brali drug drugega, in se domislili, da so lahko globoke tudi tiste razprave, ki imajo sicer poljuden značaj.

Definicija je zadovoljiva tedaj, kadar upošteva intencionalni odnos zavest-objekt v zadostni meri. Jerman svari pred nekritičnim sprejemanjem nekaterih teorij, pred nasilno interpretacijo preteklih filozofov, na primer prilagajanjem le-teh lastni teoriji - to enostranost imenuje historično-filozofska neupravičenost. Govori o napačnosti in neuspešnosti filozofskih poskusov, o možnosti, da razprava lahko da negativen rezultat, ter poudarja, da mora biti filozofsko pisanje precizno, trdno, premočrtno, koherentno, skratka, držati se je treba lastnih metodoloških načel.

Frane Jerman omenja, da duhovna kultura zajema celotno znanost in vse tisto duhovno ravnanje, ki se imenuje filozofija. "Zgodovina slehernega naroda je hkrati tudi zgodovina njegove kulture, torej vsega, kar sodi v človekovo materialno in

5 Prav tam, str. 33.

6 Prav tam, str. 33.

7 Frane Jerman *Iz filozofije znanosti*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1978, str. 82.

duhovno ustvarjalnost. Prav ta je ključ za razumevanje njegove zgodovine.⁸ Zgodovina je iskanje rdeče niti razvoja oziroma njegovih zakonitosti; v duhovnih lastnostih naroda se skriva tudi rešitev problema njegove samobitnosti in istovetnosti. Jerman zavrača pojav dogmatične in ideološke pozicije, to se pravi kritike od zunaj, kritike, ki nekritično sprejema in upošteva zgolj svoja izhodišča in jih ima za edino pravilna, in to zunaj nujnega zgodovinskega konteksta. Ideologija je po avtorjevem mnenju sistem nazorov, teorij, idej, itd., v katerih se določena družbena skupina zaveda svoje pozicije in koristi, je pa tudi iluzionizem in napačna zavest, ki pa ima svojo družbeno vlogo in svojo resnico. Celo filozofija je lahko zastrti del ideologije. Jerman je proti ideološki zaverovanosti in vzvišenosti, ki mislita, da imata v oblasti vso resnico, proti politični moči v filozofiji, vendar za etiko, kajti filozofija ne sme in tudi ne more biti avtarkičana, samozadostna in vezana izključno sama nase. "Prav tako ne more biti zgolj v službi države, ne sme biti zgolj ideološko orodje, ampak mora biti ustvarjalna, pri čemer je jasno, da izvirnost za vsako ceno ne more biti posebno plodna težnja. Navsezadnje je treba pomisliti tudi na to, da je filozofija po svoji naravi vedno plod posameznika, da ni rezultat skupinske odločitve. In ker je individualno delo, je izpostavljeno tudi kritiki in predvsem času, ki prepusti nekatera dela pozabi, medtem ko so druga tako rekoč večna. In to merilo, ki ga ima filozofija skupaj z umetnostjo, je tisto, zaradi česar sodobni kritiki in ustvarjalci načelno ne morejo povezati prave vrednosti sodobne filozofije, saj za prihodnost velja drugačna logika kot za preteklost."⁹

Odgovor na tretje vprašanje je potrditev hipoteze, da se je Frane Jerman približal analitični filozofiji, sočasno pa je ohranil samozavest tradiciji in izvirno pot iskanja resnice. Če si pomagam s kriteriji sodobnega hrvaškega filozofa Nenada Miščevića¹⁰, potem moram opozoriti na splošne značilnosti oziroma poteze analitične filozofije. Miščević trdi: "Prava poteza je prepričanje, da je filozofija predvsem spoznavna dejavnost, katere cilj je formuliranje in reševanje teoretskih problemov, ali če rečemo nekoliko privzdignjeno, katere cilj je iskati in najti resnico."¹¹ S tega vidika je Jerman samo delno analitični filozof, saj zanj filozofija ni le spoznavna dejavnost, zlasti kadar se ukvarja z etiko, estetiko in zgodovino filozofije, medtem ko je, kar zadeva cilj, se pravi iskati in najti resnico, analitični filozof, vendar pa je to prizadevanje tudi namen tradicionalne in druge neanalitične filozofije.

Naslednja poteza, o kateri govori Miščević, je racionalnost Filozofije: "Tak nazor o filozofiji seveda ne velja samo za analitike, vendar pa jasno loči analitično filozofsko tradicijo od tistih filozofskih smeri, ki se nagibajo k iracionalizmu na antiracionalizmu."¹² Kar zadeva racionalnost, je potrebna dokajšnja previdnost, preden lahko izrečem sodbo o Jermanovi pripadnosti. V svojih monografskih prikazih se pogloblja tako v racionalne kot iracionalne prvine, potrpežljivo sledi tuji misli, kot logik je včasih odklonil do psihologizma, toda po drugi strani odkrito priznava, da mu kot prevajalcu ni blizu hegeljanska, lahko bi rekla racionalistična ali vsaj racionalna filozofija. Racionalistična tradicija mu je blizu, kadar je povezana z logiko, hkrati pa je namenjal veliko pozornost empiristom, in toga je sililo k temu, da je natančno spremljal filozofsko misel o dvomu o moči razuma. Iz vsega tega bi lahko sklepala, da Jerman ni apodiktični racionalist, vseeno pa se analitični filozofiji približuje kot zago-

8 Frane Jerman, Slovenska modroslovna pamet, Ljubljana, Prešernova družba, 1987, str. 5.

9 Prav tam, str. 154.

10 Nenad Miščević, Kaj je analitična filozofija, *Anthropos*, 1991, št. VI, str. 328-337.

11 Prav tam, str. 328.

12 Prav tam, str. 329.

vornik ideje filozofskega raziskovanja.¹³ Čeprav je strpen mislec, pa je vseeno dokaj blizu analitični zahtevi, da brez metodičnosti ni filozofije.

Nenad Miščević pravi, da je tretja poteza analitične filozofije usmeritev v sedanjost, na aktualno ukvarjanje s problemi v nasprotju z zanimanjem za zgodovino.¹⁴ Analitiki sicer ne zavračajo interpretacije zgodovine filozofije, vendar pa je le-ta zanje drugotnega pomena, saj postavljajo v ospredje prispevek na ravni problemov, kritični, konstruktivni individualni prispevek - "lastno idejo ali vsaj izvorno obdelavo neke dane zamisli ali pa lastno kritiko kakega pomembnega detajla."¹⁵ Frane Jerman pripisuje velik pomen interpretaciji zgodovine filozofije, veliko pa mu je tudi do lastnega konstruktivnega prispevka. Njegova filozofija nikakor ni ahistorična, temveč je sestavina narodove duhovne kulture; problemi torej sodijo v konkretni čas in prostor. Jerman pravi: "Duhovna kultura (in v njenem svežnju tudi filozofija) je rezultat osebnega dejanja, osebne držbe, je plod posameznikove nacionalno obarvane ustvarjalnosti. Internacionalizem umetnosti in znanosti ni v nikakršnem protislovju s pojmom nacionalnosti. Drugo z drugim se prežema."¹⁶

Miščević v nadaljevanju omenja, da analitični filozof sprejema neujemanje z zdravorazumsko shemo, vendar skuša sleherno neujemanje utemeljiti - filozofija potemtakem pri svojih izletih ni svobodna, in to je po Miščevićevem mnenju ena od pomembnih razlik v odnosu do neanalitikov.¹⁷ Če je tako, potem Frane Jerman tudi v tej točki ni analitični filozof. Sam je namreč toliko odprt, demokratičen in liberalen, da je zanj tudi filozofija svobodna, svobodni so tudi njeni ustvarjalci.

Analitični filozofi naj bi kazali naklonjenost do scientizma, za Jermana pa bi glede na razvejanost njegovega filozofskega zanimanja lahko rekla, da sprejema tudi scientizem, za modernega logika je to po vsej verjetnosti tudi običajno.

Frane Jerman s svojim filozofskim opusom pomembno sooblikuje sodobno slovensko filozofijo.

LITERATURA

- Jerman Frane, O enotnosti humanističnih znanosti, *Anthropos*, 1969, št. I-II, str. 62-65.
 Jerman Frane, Nastanek trovalentne logike in njen filozofski pomen, *Anthropos*, 1969, št. III-IV, str. 89-96.
 Jerman Frane, Uvodna beseda, Simpozij Teoretične in metodološke predpostavke empiričnih raziskav, *Anthropos*, 1970, št. II, str. 121-122.
 Jerman Frane, Teorija in znanstveno dejstvo, *Anthropos*, 1970, št. II, str. 135-141.
 Jerman Frane, Analitična koncepcija logike kot dedukcije, *Anthropos*, 1971, št. II-IV, str. 31-54.
 Jerman Frane, Med logiko in filozofijo, Ljubljana, Cankarjeva založba, 1971.
 Jerman Frane, Razmišljanja o sodobni logiki, Meje spoznanja, Celje, Mohorjeva družba, 1974, str. 33-50.
 Jerman Frane, David Hume, njegovo delo in pomen, David Hume, Raziskovanje človeškega razuma, Ljubljana, Slovenska matica, 1974, str. 7-30.
 Jerman Frane, O življenju in delu prof. dr. Alme Sodnikove, Alma Sodnik, Izbrani filozofski spisi, Ljubljana, Slovenska matica, 1975, str. 7-24.
 Jerman Frane, Filozofija in krščanska apologetika na Slovenskem, *Anthropos*, 1975, št. I-IV, str. 35-71.
 Jerman Frane, Berkeley in njegov materializem, George Berkeley, Filozofski spisi, Ljubljana, Slovenska matica, 1976, str. 7-26.
 Jerman Frane, Beležke ob Wittgensteinovem Traktatu, Ludwig Wittgenstein, Logično filozofski traktat, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1976, str. 169-195.
 Jerman Frane, Pogovori o filozofiji, Ljubljana, Zavod SR Slovenije za šolstvo, 1976.

13 Prav tam, str. 329.

14 Prav tam, str. 330.

15 Prav tam, str. 330.

16 Frane Jerman, Filozofija in kultura, *Anthropos*, 1985, št. V-VI, str. 9-11.

17 Nenad Miščević, Kaj je analitična filozofija, *Anthropos*, 1991, št. VI, str. 332.

- Jerma Frane, Znanost in podoba sveta, *Anthropos*, 1977, št. I-II, str. 31-38.
- Jerma Frane, Estetika in filozofija, *Anthropos* 1977, št. III-IV, str. 7-16.
- Jerma Frane, Iz filozofije znanosti, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1978.
- Jerma Frane, Jan Mukařovský in strukturalna estetika, Jan Mukařovský, estetske razprave, Ljubljana, Slovenska matica, 1978, str. 5-25.
- Jerma Frane, Odgovor na anketo "Teoretska kultura v našem prostoru" *Anthropos*, 1978, št. III-IV, str. 121-122.
- Jerma Frane, Nekaj misli o Leibnizovem življenju in delu, G.W. Leibniz, Izbrani filozofski spisi, Ljubljana, Slovenska matica, 1979, str. 5-18.
- Jerma Frane, Spremna beseda o avtorju, Bertrand Russel, Nobelova nagrada za literaturo 1950, Ljubljana, Cankarjeva založba, 1979, str. 359-377.
- Jerma Frane, Roman Ingarden, Fenomenološka analiza umetnosti, Roman Ingarden, Eseji iz estetike, Ljubljana, Slovenska matica, 1980, str. 7-27.
- Jerma Frane, Zgodnja filozofija Moritza Schlicka, *Anthropos*, 1980, št. IV-VI, str. 83-101.
- Jerma Frane, O fenomenološki kritiki sodobne logike, *Anthropos*, 1981, št. IV-VI, str. 31-38.
- Jerma Frane, Ob rob prevajanja filozofske literature, *Anthropos*, 1981, št. IV-VI, str. 440-444.
- Jerma Frane, Diskusija, Pozitivizem v družbenih vedah, *Anthropos*, 1982, št. I-II, str. 217-218.
- Jerma Frane, Bertrand Russel - ÷lovek in mislec, *Anthropos*, 1982, št. III, str. 7-10.
- Jerma Frane, Sprehodi po estetiki, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1983.
- Jerma Frane, Beseda o Locku, *Anthropos*, 1983, št. I-II, str. 7-12.
- Jerma Frane, Meje formalizacije, *Anthropos*, 1984, št. III-VI, str. 157-164.
- Jerma Frane, Filozofija in kultura, *Anthropos*, 1985, št. V-VI, str. 9-11.
- Jerma Frane, Vloga logike v Vebrovem filozofskem opusu, *Anthropos*, 1986, št. III-IV, str. 115-121.
- Jerma Frane, Slovenska modroslovna pamet, Ljubljana, Prešernova družba, 1987.
- Jerma Frane, Današnja znanost in grška filozofska misel, Filozofske teme, Ljubljana, Marksistični center Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteta za elektroniko Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije, 1988, str. 351-441.
- Jerma Frane, Franc Veber in slovenska filozofska tradicija, *Anthropos*, 1988, št. I, II, III, str. 66-70.
- Jerma Frane, Filozofija, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1989.
- Jerma Frane, *Anthropos* in filozofija, *Anthropos*, 1989, št. III, IV, str. 29-32.
- Jerma Frane, Der Psychologismus und Webers Geganstandstheorie, *Acta Analytica, Philosophy and Psychology* N° 4, Ljubljana, Slovensko filozofsko društvo, 1989, str. 41-94.
- Jerma Frane, Ingardnov prispevek k fenomenološki estetiki, Spremna beseda, Roman Ingarden, Literarna umetnina, Ljubljana, SKUC, Filozofska fakulteta, 1990, str. 455-482.
- Jerma Frane, Problem estetskega spoznanja, *Anthropos*, 1990, št. I-II, str. 9-13.
- Jerma Frane, Ingarden in fenomenologija, *Anthropos*, 1990, št. V-VI, str. 9-14.
- Jerma Frane, Umetniška in estetska vrednost, *Anthropos*, 1991, št. I-III, str. 29-34.
- Jerma Frane, Predikatna logika, 2. del, *Anthropos*, 1991, št. IV-V, str. 71-97.
- Jerma Frane, Vprašanja zaznavanja in zavesti, *Anthropos*, 1991, št. VI, str. 215-220.
- Jerma Frane, Knjigi na pot, Andrej Ule, Sodobne teorije znanosti, Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče, 1992, str. 277-282.
- Jerma Frane, Oris analitične filozofije, *Anthropos*, 1993, št. I-II, str. 306-323.
- Mišćević Nenad, Kaj je analitična filozofija, *Anthropos*, 1991, št. VI, str. 328-337.